Länsstyrelsen
Västerbotten

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se
ivana.vujic@regeringskansliet.se

Yttrande över remiss, Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner (SOU 2026:32)

Bakgrund

Er beteckning: KN2026/01343

Länsstyrelsen Västerbotten, här nedan benämnd Länsstyrelsen, har fått möjlighet att yttra sig över Accelerationskontorets delbetänkande Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner (SOU 2026:32).

Sammanfattning

- Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att staten behöver stärka sitt stöd och rådgivning till kommuner för att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner.
- Länsstyrelsen konstaterar att många av de förslag som lyfts i utredningen är kända sedan tidigare utredningar men fortfarande inte genomförts.
- Länsstyrelsen saknar en diskussion om energifrågan. Stora överskott av grön elenergi till låga priser i ett land med stabila och förutsägbara villkor ger goda förutsättningar. För att dessa förutsättningar och konkurrenskraft ska bestå och förbättras har regeringen ett särskilt ansvar att fortsätta driva tydliga strategier för omställning och samtidigt stärka den svenska robustheten och självförsörjningsgraden.
- Tiden har sprungit i kapp och i vissa fall om detta betänkande kopplat till den gröna omställningen. I dag är bilden delvis en annan mot bakgrund av att det nu är stora datacenter och serverhallar som etableras snarare än ny grön industri. Detta nämns över huvud taget inte i betänkandet. Länsstyrelsen efterlyser skyndsamt en nationell strategi för datacenteretableringar innan Sveriges fördel med billig vattenkraft raderas ut.

- Staten behöver skapa bättre förutsättningar för kommuner att ta emot stora etableringar samt tydliggöra hur nationella och regionala intressen ska vägas samman vid prioritering och lokalisering. Länsstyrelsen föreslår att en regionalekonomisk analys görs för alla större företagsetableringar och -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Denna analys möjliggör strategiska prioriteringar utifrån långsiktig samhällsnytta, konkurrenskraft, klimatomställning, regional utveckling och beredskap.
- Betänkandet presenterar en rad förslag för att underlätta kommuners mottagande av stora företagsetableringar och -expansioner. Sammanfattningsvis anser Länsstyrelsen att de saknar helhetssyn och är alldeles för små. Till exempel föreslås 100 miljoner kronor per år till infrastrukturinvesteringar samtidigt som det kostar 1 miljard kronor per mil att bygga järnväg eller 100–300 miljoner kronor per mil att bygga landsväg.
- Betänkandet föreslår att en statlig rådgivningsfunktion bildas. Länsstyrelsen stödjer förslaget och anser att myndigheten med utgångspunkt i sitt befintliga uppdrag att samordna statliga insatser och främja statliga myndigheters medverkan i det regionala utvecklingsarbetet, ska vara den sammanhållande statliga kontaktpunkten regionalt gentemot myndigheter, kommuner och region med stöd av den nationella tillväxtmyndigheten, Tillväxtverket.
- Kommunernas förutsättningar att säga ja till stora etableringar och expansioner är i första hand inte en lokal fråga. Det är en fråga om Sveriges möjlighet att attrahera strategiskt viktiga investeringar på den globala marknaden och stärka svensk tillväxt, välfärd och konkurrenskraft. För detta behövs en tydligare nationell styrning, ansvarsfördelning och former för samordning kring stora etableringar.

- Länsstyrelsen anser att förslagen behöver utvecklas så att statens samlade agerande blir tydligare både nationellt och regionalt. Som statens företrädare i länet har länsstyrelsen ett viktigt uppdrag att samordna statliga insatser och skapa samverkan mellan statliga myndigheter, kommuner, region, näringsliv och andra aktörer. Länsstyrelsen uppmanar regeringen att så fort som möjligt utvärdera SVESAM utredningen och Länsstyrelsernas roll i samhällsomvandlingen där myndigheten kan ta en aktiv roll i etableringsfasen av stora företagsetableringar och -expansioner.

Yttrande

Länsstyrelsen välkomnar Accelerationskontorets betänkande om kommuners förutsättningar att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Länsstyrelsen delar utredningens problembild och behov av åtgärder för att stärka kommuners möjligheter att möjliggöra etableringar.

Länsstyrelsen anser dock att betänkandet innehåller få nyheter. De flesta av de förslag som finns i betänkandet har tidigare presenterats i bland annat Peter Larssons utredning om samhällsomställningen i övre Norrland men ännu inte verkställts av regeringen. Länsstyrelsen saknar dock i Accelerationskontorets betänkande den helhetssyn som Peter Larsson hade i sitt delbetänkande och slutrapport. Betänkandets förslag upplevs mer som stuprörsförslag som inte tar hänsyn till varandra.

Länsstyrelsen saknar i betänkandet en diskussion om energifrågan som är den kanske enskilt viktigaste aspekten till varför Sverige blivit så attraktivt för nya etableringar. Företag och investerare har sett möjligheterna i Sverige för omställning från fossilberoendet. De stora överskotten av grön elenergi till låga priser i ett land med stabila och förutsägbara villkor tillsammans med samhällsstrukturer där man också kan skapa symbios med anknytande verksamheter, ger goda förutsättningar. För att dessa förutsättningar och konkurrenskraft ska bestå och förbättras har regeringen ett särskilt ansvar. Det gäller därför fortsätta driva tydliga strategier för omställning som förutom miljö- och näringslivsvärden påtagligt stärker den svenska robustheten och självförsörjningsgraden.

Tiden har sprungit i kapp och i vissa fall om detta betänkande om företagsetableringar och -expansioner kopplade till den gröna omställningen. I dag är bilden delvis en annan mot bakgrund av att det nu är stora datacenter och serverhallar som etableras snarare än ny grön industri. Länsstyrelsen konstaterar att detta nämns över huvud taget inte i betänkandet. Betänkandet blundar för den kanske största samhällsförändringen i vår tid, Sverige kan bli en batteribank och råvarukoloni för amerikanska techjättar med en homogen snarare än diversifierad arbetsmarknad med få nya arbetstillfällen per investerad krona. Vi behöver titta inte bara titta på antalet arbetstillfällen per investerad krona utan även utifrån tillförd TWh. Det är även av intresse att se hur många av dessa arbetstillfällen som leder till forskningsjobb. Det behövs skyndsamt en nationell strategi för datacenteretableringar innan vår fördel med billig vattenkraft, som krävs för att förädla svenska mineraler, raderas ut.

Kommunernas förutsättningar att säga ja till stora etableringar och expansioner är i första hand inte en lokal fråga. Det är en fråga om Sveriges möjlighet att attrahera strategiskt viktiga investeringar på den globala marknaden och stärka svensk tillväxt, välfärd och konkurrenskraft i hela landet. Staten behöver inte bara skapa bättre förutsättningar för kommuner att ta emot stora etableringar, utan också

tydliggöra hur nationella och regionala intressen ska vägas samman vid prioritering och lokalisering. Detta är särskilt viktigt för elintensiva etableringar, där begränsad eleffekt kan innebära målkonflikter med andra samhällsbehov. Frågan om vilka typer av etableringar som bör lokaliseras var i landet, utifrån ett samlat samhällsperspektiv och med hänsyn till bland annat elförsörjning, sysselsättning, regional utveckling och beredskap, är därför strategisk.

Länsstyrelsen föreslår därför att en regionalekonomisk analys görs för alla större företagsetableringar och -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Av analysen ska framgå hur många arbetstillfällen som genereras, påverkan på elinfrastruktur, bostadsmarknad, infrastruktur, vattenförsörjning etc. Denna analys genomförs av en statlig myndighet för att möjliggöra strategiska prioriteringar utifrån långsiktig samhällsnytta, konkurrenskraft, klimatomställning, regional utveckling och beredskap.

Man bör ställa krav på att företag ska ta ett större ansvar för vad som utlovats som exempelvis arbetstillfällen och ta ett ansvar för den ort man vill etablera sig på, jämför till exempel med samhället Boliden som mer eller mindre byggts upp av företaget Boliden. Forskare från Umeå Universitet har utvecklat en metod och ett analysverktyg för kommunala och regionala företrädare att värdera nya företagsetableringar och forma lokalt förankrade strategier.

Länsstyrelsen efterlyser resonemang om vad som händer när motsatsen till företagsetableringar och -expansioner inträffat. Vilka åtgärder behövs för att stötta kommuner vid företagsnedläggningar och avvecklingar?

Länsstyrelsen saknar resonemang och överväganden kopplade till kommunernas förutsättningar att hantera påverkan på olika gruppers livsvillkor. Ett bidrag i sammanhanget är den kunskapsöversikt från 2026, framtagen på uppdrag av länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län, där den pågående samhällsomvandlingen i de fyra länen analyseras utifrån ett genusperspektiv.

Delbetänkandets förslag

Accelerationskontoret anser i betänkandet att staten bör göra mer för att underlätta kommuners mottagande av stora företagsetableringar och -expansioner och har tagit fram ett antal förslag.

- *Skapa en statlig rådgivningsfunktion för att ge stöd och råd till kommuner som vill attrahera och ta emot stora företagsetableringar och -expansioner. Business Sweden ska ges i uppdrag att ansvara för funktionen.*
  Länsstyrelsen stödjer detta förslag men anser att utredningen inte i tillräcklig utsträckning tagit hänsyn till hur nationella och regionala intressen ska vägas samman och inte heller beaktat befintliga regionala aktörers roll och kompetens i den rådgivningsfunktion som föreslås. Länsstyrelsen omnämns som en av flera myndigheter som

kan komma att beröras och vid behov ska delta i det arbetet. Det framgår dock inte närmare på vilket sätt eller i vilken roll. Länsstyrelsen bör, med stöd av den nationella tillväxtmyndigheten, Tillväxtverket och med utgångspunkt i sitt befintliga uppdrag att samordna statliga insatser och främja statliga myndigheters medverkan i det regionala utvecklingsarbetet, vara den sammanhållande statliga kontaktpunkten regionalt gentemot myndigheter, kommuner och region. Länsstyrelsen ser även en risk för dubbla strukturer och ineffektivitet om Business Sweden, vars huvuduppgift är investeringsfrämjande, ges en samordnande roll, eftersom länsstyrelserna redan har ett reglerat samverkansansvar. En mer effektiv lösning vore att bygga vidare på befintliga strukturer och tydliggöra roller, snarare än att lägga ytterligare ansvar på en aktör med en annan målgrupp.

- *Det bör inte införas en statlig kreditgaranti för att hantera den allmänna ekonomiska risk som kan finnas för kommuner.*
  Till skillnad från Accelerationskontoret anser Länsstyrelsen att en statlig kreditgaranti är bra för att hantera den ekonomiska risk som kan finnas för de aktuella kommunerna.

- *En incitamentspeng för att bidra till finansiering av de åtgärder kommuner kan behöva göra när de önskar attrahera och ta emot stora företagsetableringar. Primärt bör det handla om insatser för att förstärka kommunens planerings-, infrastruktur-, tillstånds-, miljö-, utbildnings-, kultur- eller arbetsmarknadsverksamhet eller annan kommunal verksamhet som underlättar mottagandet av berörda etableringar och expansioner. 200–250 miljoner kronor avsättas under fem år.*
  Länsstyrelsen stödjer detta förslag men konstaterar att 200–250 miljoner att dela på alla kommuner som står inför dessa etableringar är mycket lite pengar.

- *En statlig hyresförlustgaranti ska införas för att främja nytillskott av hyresbostäder i etablerings- och omställningskommuner. Identifiering av dessa kommuner görs av Länsstyrelsen och de måste uppfylla vissa behov som betydande tillskott av bostäder, ovisshet om den framtida efterfrågan på bostäder och anledning att anta att produktionskostnaderna för nya bostäder kommer att överstiga bostädernas marknadsvärde.*
  Länsstyrelsen stödjer detta förslag men har en oro för att det är otillräcklig, här finns ett tydligt behov av ett större finansiellt åtagande från staten. Bostadsförsörjningen behöver även ses som en del av etableringens funktionella geografi. Statliga stöd bör därför kunna omfatta även andra kommuner än den kommun där etableringen fysiskt sker när dessa påtagligt påverkas av eller bidrar till etableringen genom exempelvis bostäder, arbetskraft eller samhällsservice.

- *Ett räntebidrag ska införas till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus i etablerings- och omställningskommuner. Högst 500 kr per månad. Identifiering av dessa kommuner görs av Länsstyrelsen och de måste uppfylla behoven i ovanstående punkt.*
  Länsstyrelsen stödjer detta förslag men konstaterar att summan är låg.

- *En tillväxtpott ska införas i den nationella planen för transportinfrastruktur. Den ska användas för infrastruktursatsningar i kommuner som kan underlätta mottagandet av stora företagsetableringar eller -expansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. Tillväxtpottens omfattning ska vara 100 miljoner kronor per år.*
  Länsstyrelsen stödjer detta förslag men konstaterar att summan är helt otillräcklig. Det kostar i dag 1 miljard kronor per mil att bygga järnväg eller 100–300 miljoner kronor per mil att bygga landsväg. Summan är så liten att den här punkten kan utelämnas om man inte kan avsätta betydligt mer.

- *Trafikverket ska ges i uppdrag att ge en samlad lägesredovisning av hur arbetet med medfinansiering och förskottering fungerar.*
  Länsstyrelsen stödjer detta förslag men konstaterar samtidigt att detta är utrett flera gånger, senast 2025 i utredningen om alternativa former för organisering av statlig väg och järnväg, utan att något har skett i frågan.

- *Möjlighet att få ersättning för bohagstransport i samband med flytt av arbetsmarknadsskäl. Detta för att underlätta för arbetslösa att söka arbete på annan ort.*
  Länsstyrelsen stödjer förslaget men med erfarenhet från Northvolts expansion i Skellefteå kan konstateras att svensk arbetskraft mycket sällan flyttar till ett jobb utan snarare till livsmiljöer. Det är dina sociala engagemang som avgör var du flyttar. Därför är det mycket svårt att få folk att flytta av arbetsmarknadsskäl och en ersättning för en bohagstransport är inte tillräckligt.

- *Möjlighet till extra tilldelning av statsbidrag för yrkesvux till kommuner med särskilt stora behov av utbildning.*
  Länsstyrelsen stödjer detta förslag

- *Möjlighet att skriva ned studieskulder för akademiskt utbildade personer som bor och arbetar i kommuner som tar emot stora företagsetableringar och -expansioner.*
  Länsstyrelsen stödjer detta förslag, Sverige behöver titta på avskrivningar av studieskulder och skapa tydligare kriterier för detta, men påminner om att kommuner och regioner kan redan i dag ersätta studielån för att locka personal till exempelvis bristyrken. Detta har redan utretts av Landsbygdskommitteen 2017 och Kommunutredningen 2020 utan att något ändrats. Dessutom visar forskning från till Umeå Universitet på att avskrivna lån ofta inte är ett tillräckligt för att attrahera arbetskraft.

Sammanfattningsvis kan Länsstyrelsen konstatera att de förslag som finns i delbetänkandet är alldeles för små i relation till potentialen för näringslivstillväxt och sysselsättning. Sett till potentialen i hela frågan borde staten göra en betydligt större satsning. Det skulle dessutom vara en viktig del i att göra Sverige mer självförsörjande och robustare.

Länsstyrelsen konstaterar även att många av förslagen redan presenterats i andra utredningar men problemet är att de aldrig verkställts. Det upplevda försprånget som Sverige haft äts snabbt upp av andra därför är det bråttom med genomförandet av förslagen och dess finansiering.

Avslutande synpunkter

Länsstyrelsen vill framhålla behovet av en stärkt nationell samordning och systemledning för att säkerställa att stora företagsetableringar bedöms och hanteras utifrån ett samlat samhällsperspektiv. Vi ser utmaningar kopplade till sektorsövergripande styrning och samordning mellan departement, myndigheter och politikområden. Enskilda myndigheters uppdrag och styrning riskerar att försvåra ett strategiskt agerande när etableringar berör flera samhällsområden och kräver avvägningar mellan olika nationella och regionala intressen. Länsstyrelsen anser därför att det behövs tydligare nationell styrning, ansvarsfördelning och former för samordning kring stora etableringar. Detta gäller inte minst frågor om energiförsörjning och tillgång till eleffekt, där etableringarnas samlade behov kan få betydande konsekvenser för elsystemet och konkurrensen mellan olika samhällsintressen. Statens insatser bör således inte enbart inriktas på att undanröja hinder för enskilda etableringar, utan även på att säkerställa strategiska prioriteringar och maximera den långsiktiga samhällsnyttan.

Länsstyrelsen vill avslutningsvis trycka på SVESAM utredningens förslag för hur staten ska stödja och samordna inför större utvecklingssteg med ett systemperspektiv ihop med säkerhet och totalförsvar vilket helt saknas i detta betänkande. Länsstyrelsen uppmanar därför regeringen att så fort som möjligt utvärdera SVESAM utredningen och Länsstyrelsernas roll i samhällsomvandlingen där myndigheten kan ta en aktiv roll i etableringsfasen av stora företagsinvesteringar. Länsstyrelsen understryker vikten och fördelen med att peka ut myndigheten som samordnare för denna typ av frågor i stället för att lägga det på en nationell myndighet. Det bidrar till att skapa trygghet och förutsägbarhet för kommun, region och företag som direkt och indirekt påverkas av en ny etablering och större investering i en region. Länsstyrelsen har den grundläggande kunskapen och sektorsövergripande samordningen redan etablerad med aktörerna. I Västerbotten har vi goda erfarenhet av djupa relationer i samband med näringslivets etablering och expansion med både kommuner, region och statliga myndigheter. Staten ska stödja och använda sina befintliga

myndigheter snarare än att bygga upp nya centrala aktörer med allt för smalt och ensidigt uppdrag och avsaknad av helhetsperspektiv på utvecklingen.

De som medverkat i beslutet

Samråd i detta ärende har skett med Skellefteå kommun.

Beslutet har fattats av landshövding Helene Hellmark Knutsson med strategen Mikael Bergström som föredragande.

Helene Hellmark Knutsson

Mikael Bergström